

УДК 341.29:342.5

С. М. Перепьолкін, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави
і права Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ
НОРМ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО ПРАВА:
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА (ІНСТИТУЦІЙНА) СКЛАДОВА**

У статті на основі аналізу нормативно-правових актів законодавства України, зокрема з питань державної митної справи, та прикладів практичної діяльності органів державної влади щодо надання згоди на обов'язковість для нашої держави норм міжнародного митного права та забезпечення належного виконання відповідних зобов'язань, досліджено організаційно-правову (інституційну) складову внутрішньодержавного механізму реалізації норм міжнародного митного права.

Ключові слова: міжнародне митне право; органи державної влади; реалізація міжнародно-правових норм; Міністерство доходів і зборів України.

В статье на основании анализа нормативно-правовых актов законодательства Украины, в частности по вопросам государственного таможенного дела, примеров практической деятельности органов государственной власти относительно предоставления согласия на обязательность для нашего государства норм международного таможенного права и обеспечения надлежащего исполнения соответствующих обязательств, проводится исследование организационно-правовой (институциональной) составляющей внутригосударственного механизма реализации норм международного таможенного права.

Ключевые слова: международное таможенное право; органы государственной власти; реализация международно-правовых норм; Министерство доходов и сборов Украины.

The article, based on an analysis of the regulatory-legal acts of the legislation of Ukraine, concerning the public customs affairs, and examples of the practical activity of state authorities in the sphere of granting consent to be bound by our state standards of international customs law and ensuring the proper performance of the obligations arising from them, conducted a study of the organizational-legal (institutional) component of the national mechanism for the implementation of the norms of international customs law.

Key words: international customs law; public authorities; implementation of international law; Ministry of income and charges Ukraine.

Постановка проблеми. Надання згоди на обов'язковість для України положень міжнародного договору, міжнародного звичаю чи акта міжнародної організації, як і забезпечення належного виконання зобов'язань, що випливають із чинних для нашої держави норм міжнародного митного права, значною мірою залежать від злагодженої діяльності низки органів державної влади. Реалізуючи в різних сферах суспільних відносин функції на основі визначених Конституцією та іншими законами України повноважень, відповідні органи взаємодіють між собою, утворюючи єдину інституційну складову внутрішньодержавного механізму реалізації норм міжнародного митного права.

© С. М. Перепьолкін, 2013

Тривалий час внутрішня будова організаційно-правового (інституційного) механізму реалізації норм міжнародного митного права України не піддавалася суттєвим змінам, тому цей напрям діяльності органів державної влади залишався майже без уваги з боку представників вітчизняної юридичної науки. Відсутність у вітчизняній науці міжнародного права системних досліджень правових проблем діяльності державних органів у сфері реалізації норм міжнародного митного права, а також реорганізація Державної митної служби України та Державної податкової служби України в Міністерство доходів і зборів України підтверджують актуальність обраного напрямку наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною і методичною основою дослідження стали наукові роботи провідних вітчизняних науковців, поміж яких слід відзначити: В. Г. Буткевича, Є. В. Додіна, А. В. Мазура, Д. В. Приймаченка, К. К. Сандровського. Приділяючи увагу висвітленню основних досягнень та розв'язанню окремих проблем участі Державної митної служби України у внутрішньодержавній реалізації норм міжнародного митного права, дослідники вкрай рідко намагалися з'ясувати особливості залучення інших органів державної влади до цієї діяльності.

Мета статті – визначити коло органів державної влади України, що утворюють основу інституційної складової механізму реалізації норм міжнародного митного права, та з'ясуванні обсягу їх повноважень у цій галузі.

Виклад основного матеріалу. Включення України у партикулярні, локальні, регіональні та загальносвітові відносини міжнародного митного співробітництва, приєднання до чинних у цих відносинах міжнародно-правових актів та виконання прийнятих на їх основі зобов'язань вимагали від нашої держави, поряд із розробкою та систематичним удосконаленням законодавчої бази, створення відповідного організаційно-правового механізму, здатного забезпечити досягнення як національних, так і міжнародних інтересів.

З цією метою вже в Декларації про державний суверенітет України закріплювалися засади здійснення державної влади за принципом її розподілу на законодавчу, виконавчу та судову, умови участі України в міжнародних відносинах, проголошувалися пріоритет загально-визнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права та необхідність створення власної митної системи [1].

На сучасному етапі існування нашої держави, з урахуванням показників приєднання до багатосторонніх митних конвенцій, кількості цінних двосторонніх угод з питань державної митної справи, участі в діяльності Всесвітньої митної організації та інших міжнародних організацій і, головне, результатів виконання прийнятих міжнародно-правових зобов'язань, можна стверджувати, що нині чинний організаційно-правовий механізм у цілому успішно виконує завдання належного забезпечення внутрішньодержавної реалізації норм міжнародного митного права.

Сприяє цьому злагоджена діяльність різних державних органів, які за обсягом прав і обов'язків можна поділити на дві групи: органи загальної компетенції (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство закордонних справ України); органи спеціальної компетенції (Міністерство доходів і зборів України та інші органи виконавчої влади України).

Державні органи, що беруть участь у розробленні та прийнятті юридичних актів з метою забезпечення виконання міжнародно-правових зобов'язань [2, 441] з питань державної митної справи, належать до різних гілок влади, утворюють у сукупності значний перелік осіб, організацій та установ, залучати які до реалізації окремих норм міжнародного митного права у повному складі не завжди обов'язково.

Враховуючи також особливості надання органами державної влади згоди на обов'язковість для України норм міжнародного митного права, пропонується зосередити увагу на характеристиці безпосередньої участі у внутрішньодержавній реалізації норм міжнародного митного права основних державних органів: Президента України; Верховної Ради України; Кабінету Міністрів України; Міністерства закордонних справ України; Міністерства доходів і зборів України.

Отже, відповідно до положень законодавства України з питань державної митної справи, безпосереднє забезпечення дотримання і виконання зобов'язань, передбачених міжнародними договорами України з питань державної митної справи, укладеними відповідно до закону, є одним з основних завдань органів Міністерства доходів і зборів України (далі – Міндоходів України). Крім цього, Міндоходів України відповідно до покладених на нього завдань, забезпечуючи організацію контролю за правильністю визначення митної вартості товарів та визначення країни походження товарів, що переміщуються через митний кордон України, має можливість діяти відповідно до закону та загальноприйнятої міжнародної практики [3; 4].

Таким чином, Міндоходів України, забезпечує дотримання і виконання зобов'язань, що випливають з норм міжнародного митного права як договірних, так і звичаєво-правового характеру. У своїй діяльності Міндоходів України керується Конституцією та законами України, актами і дорученнями Президента України, щорічним посланням Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства України. Діяльність Міндоходів України спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України як вищим органом у системі органів виконавчої влади. У межах наділених повноважень Кабінет Міністрів України організовує і забезпечує зовнішньоекономічну діяльність України, державної митної справи [5].

У випадку висловлення згоди на обов'язковість для нашої держави міжнародних договорів з питань державної митної справи шляхом прийняття законів Верховною Радою України або указів Президентом України Кабінет Міністрів України для забезпечення виконання обов'язкових для нашої держави приписів відповідних договірних норм міжнародного митного права забезпечує виконання таких законів України та указів Президента України. Для цього Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання. Наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України "Питання ввезення на митну територію України товарів у межах ратифікованих Верховною Радою України міжнародних договорів (угод) України з питань космічної діяльності щодо створення космічної техніки без сплати ввізного мита та податку на додану вартість" № 102 від 3 лютого 2010 р.

Значна роль у забезпеченні внутрішньодержавної реалізації норм міжнародного митного права відводиться Президенту України, який на основі та на виконання Конституції і законів України видає обов'язкові до виконання на всій території України укази і розпорядження. Так, 19 грудня 2007 р. Президент України на виконання Закону України "Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур" від 5 жовтня 2006 р. [6] видав Указ "Про заходи щодо активізації євроінтеграційного прикордонного співробітництва". Відповідно до його змісту на Кабінет Міністрів України покладалася обов'язок ужити необхідних заходів щодо адаптації національного законодавства до положень Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур [7]. На основі Указу Президента України № 567/94 від 4 жовтня 1994 р. юридично обов'язковий характер у межах території України отримали положення Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів (Інкотермс), які належать

до звичаєвих норм міжнародного митного права. Після прийняття Президентом України указу № 589/2011 від 19 травня 2011 р., на основі якого втратили чинність укази Президента України № 567/94 від 4 жовтня 1994 р. і № 505/95 від 1 липня 1995 р., на Кабінет Міністрів України покладался обов'язок підготувати і внести в установленому порядку законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо застосування правил "Інкотермс" [8]. Саме на основі Указу Президента України "Про Міністерство доходів і зборів України" від 18 березня 2013 р. № 141/2013 шляхом проголошення Міндоходів України правонаступником Державної податкової служби України та Державної митної служби України відбулося внесення останніх змін до структури вітчизняного організаційно-правового механізму реалізації норм міжнародного митного права.

Президент України призначає за поданням Прем'єр-міністра України керівника Міндоходів України і звільняє його з посади.

У галузі реалізації норм міжнародного митного права Верховна Рада України уповноважена: розробляти і приймати законодавчі акти – як спеціального характеру, стосовно прийняття зобов'язань і реалізації конкретних міжнародних договорів, так і загального характеру. Парламент України здійснює й інші повноваження, які важливі для реалізації норм міжнародного митного права (надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України, денонсація міжнародних договорів України, здійснення парламентського контролю за виконанням міжнародних зобов'язань тощо) [2, 442].

Загальний нагляд за виконанням міжнародних договорів України, зокрема з питань державної митної справи, в тому числі й іншими їх сторонами, здійснює Міністерство закордонних справ України. На запит органів, які застосовують міжнародні договори України, Міністерство закордонних справ України надає інформацію з питань, що виникають у зв'язку з виконанням міжнародних договорів України. У разі невиконання або неналежного виконання зобов'язань України за міжнародними договорами Міністерство закордонних справ України інформує про це відповідно Президента України або Кабінет Міністрів України і вносить пропозиції щодо вжиття необхідних заходів [9]. Коли виникають ситуації, що заважають належній реалізації договірних і звичаєвих норм міжнародного митного права в межах території України, зацікавлена сторона може звернутися по захист порушених прав до органів судової влади.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. З урахуванням вищезазначеного можна стверджувати, що нинішній вітчизняний організаційно-правовий (інституційний) механізм у цілому успішно виконує завдання належного забезпечення внутрішньодержавної реалізації норм міжнародного митного права. Завдяки злагодженій діяльності системи державних органів відбувається реалізація як договірних, так і звичаєвих норм міжнародного митного права.

До переліку основних державних органів України, що залучаються до внутрішньодержавної реалізації норм міжнародного митного права в межах визначених законодавством повноважень, пропонується зарахувати: Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство доходів і зборів України.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що існуючі недоліки у функціонуванні вітчизняного організаційно-правового (інституційного) механізму реалізації норм міжнародного митного права, незавершеність процесу реорганізації Державної митної служби України та не визначені в повному обсязі перспективи європейської інтеграції зберігають актуальність проведення подальших наукових досліджень означеної проблематики.

Література

1. Декларація про державний суверенітет від 16 липня 1990 р. № 55-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
2. Буткевич В. Г. Міжнародне право. Основи теорії : підручник / Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. ; за ред. В. Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2002. – 608 с.
3. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 32. – Ст. 1175.
4. Про Положення про Міністерство доходів і зборів України : Указ Президента України від 18 березня 2013 р. № 141/2013 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 22. – Ст. 739.
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур : Закон України від 5 жовтня 2006 р. № 227-V // Офіційний вісник України. – 2006. – № 43. – Ст. 2865.
7. Про заходи щодо активізації євроінтеграційного прикордонного співробітництва : Указ Президента України від 19 грудня 2007 р. № 1236/2007 // Офіційний вісник Президента України. – 2007. – № 38. – Ст. 1054.
8. Про визнання такими, що втратили чинність, Указів Президента України від 4 жовтня 1994 р. № 567 і від 1 липня 1995 р. № 505 : Указ Президента України від 19 травня 2011 р. № 589/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 39. – Ст. 1594.
9. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.